

Европска комисија

ГД Добрососедска политика и преговори за проширување

**Итни реформски приоритети за поранешната југословенска Република
Македонија
(Јуни 2015)**

Следи список на итните реформски приоритети што треба да се исполнат од страна на поранешната југословенска Република Македонија во областите владеење на правото и основни права, деполитизација на јавната администрација, слобода на изразување и изборна реформа.

Овие реформски приоритети ги подготви Европската комисија врз основа на претходно дадените препораки и претходно договорените реформски приоритети во овие области што се потврдени и дополнети со наодите на Групата високи експерти.

Тие имаат за цел да се зафатат со системските слабости што се поврзани со *правењето и содржината* на прислушуваниите материјали, како и со хоризонталните слабости што придонесоа за создавање на состојбата што доведе до сегашната политичка криза.

Следењето и спроведувањето на овие реформски приоритети ќе се врши преку контакти со сите засегнати чинители и преку Пристапниот дијалог на високо ниво (ПДВН), заедно со реформските приоритети што се дел од него, какви што се на пример меѓуетничките односи и економското владеење (вклучително и управувањето со јавните финансии).

Овие итни реформски приоритети мора да се читаат заедно со подеталните технички „Препораки на Групата високи експерти за системските прашања од владеење на правото поврзани со следењето *на комуникациите откриено во пролетта 2015*“, и сите треба да се спроведат во целост. Претходните препораки во рамки на Извештајот за напредокот и во ПДВН остануваат да важат.

1. Владеење на правото и судството

А. Судство

- деполитизација на **назначувањето и унапредувањето** судии и обвинители, и во практиката не само теоретски, врз основа на транспарентни и објективни критериуми засновани строго врз заслуги, применети во транспарентна и отворена постапка;
- воспоставување на усогласен **систем на учинок** заснован врз квалитативни и квантитативни стандарди, што ќе служи како основа за сите кариерни одлуки;
- да се отстранат оние елементи од **системот за дисциплински постапки и разрешување** судиите што во моментот ја нарушуваат судската независност и во законодавството и во практиката;
- да се осигури **професионалноста на Судскиот совет**, и во практиката не само теоретски (односно, да постои јасно и предвидливо тестирање заради примена на законската обврска за „истакнат правник“);
- да се зголеми проактивната улога на Судскиот совет и највисоките судови, за да се заштитат судиите од вмешување во нивната независност (преку подобрени комуникациски стратегии и преку одлучна активност врз основа на жалбите за вмешување или притисок);
- да се подобри **квалитетот на едукација, буџетот и автономијата** на Академијата за судии и обвинители (и да се охрабри испраќањето на национални судии на стаж во ЕСЧП);
- да се обезбеди **објавување на сите судски пресуди** во јасни рокови определени со закон (и да се обезбедат целосни можности за пребарување и полесен пристап);
- да се изработи досие за **вкупната должина на судските постапки** со специјален фокус врз „застарените случаи“;
- да се обезбеди **брзо извршување на сите пресуди на ЕСЧП** против државата (особено преку воведување практични и ефективни мерки за секоја категорија на случаи).

Б. Функционален судски и парламентарен надзор над следењето на комуникациите

- да се обезбеди **јасно разграничување на надлежностите и прописите** во врска со следењето на комуникации заради кривични истраги, од една страна, и заради безбедносни причини од друга страна;
- да се **отстрани посредничката функција на УБК** како „чувар“ во активностите на следење од страна на органите за спроведување на законот (полиција, царина, финансиска полиција);
- да се **отстрани директниот пристап на УБК** до техничка опрема што овозможува следење на комуникацискиот сигнал на телекомуникациските оператори (на пример

целосно отстранување на практичната и техничка способност на УБК за директно следење на комуникациите);

- појаснување во законските одредби и во практиката дека телекомуникациските оператори активираат и пренасочуваат сигнали кон надлежните агенции за спроведување на законот (полиција, царина, финансиска полиција) или кон безбедносните агенции (УБК, Агенција за разузнавање и Воената служба за безбедност и разузнавање при Министерството за одбрана) **исклучиво со претходно добиен соодветен судски налог** и само за целите на законско следење на комуникациите;

- да се воведат **алатки за управување со ризици** за насочување и водење на сите разузнавачки операции, како и зајакната безбедност и складирање на податоци;

- да се обезбеди **соодветна обука на вработените** за заштита на податоците, основните права, професионалната етика и интегритетот;

- да се осигури итно и редовно **заседавање на соодветните парламентарни комисии** за следење на комуникациите и за безбедност и контраразузнавање, како и нивно непречено функционирање;

- да се осигури дека овие комисии функционираат **во согласност со нивните законски должности за известување**, како и дека се во состојба непречено да ги добијат потребните податоци, сведоштва, техничка помош и пристап, неопходни за да ги подготвуваат тие извештаи.

В. Независни регулаторни, контролни и надзорни тела

- да се осигури задоволителна **автономија на независните регулаторни, контролни и надзорни тела**, не само теоретски туку и во пракса, со цел тие да делуваат ефективно и без политички притисок. Ова бара не само проактивни напори од самите тела, туку и политичка волја кај сите други чинители да им дозволат да ги извршуваат своите функции како што е предвидено со закон, вклучително и преку доделување на доволно финансиски средства;

- да се осигури дека членството во независни регулаторни тела се заснова врз професионални способности, професионално искуство соодветно за областа и компаративна предност при изборот/именувањето.

- да се осигури дека препораките на **Канцеларијата на Народниот правобранител** и другите советодавни тела се следат од страна на сите државни органи со целосно почитување на законот и принципот на отчетност.

- да се осигурат ефикасни законски санкции за неисполнување на барањата и препораките на независните тела.

- да се осигури дека Канцеларијата на Народниот правобранител е уредена целосно во согласност со Париските принципи.

Г. Антикорупциски политики и законодавство:

- да се воспостави **веродостојно досие за корупција на високо ниво**, особено преку обезбедување дека сите тела за спроведување на законот и надзорни тела имаат доволно автономија да делуваат независно во согласност со законот (веродостојноста на сегашното досие е нарушена поради отсуство на извесен број важни случаи од претходните години);

- да се зајакне целокупната борба против корупцијата.

- да се подобри проверката на изјавите за конфликт на интереси и анкетните листови на избраните и именуваните функционери преку воспоставување централен регистар на такви лица.

- да се работи со експерти од ГРЕКО за да се воспостави нов, сеопфатен механизам за **заштита на укажувачи** во согласност со последните препораки на Советот на Европа и најдобрите европски практики.

Д. Лустрација

- да се решаваат сериозните недостатоци и да се ревидира/повлече Законот за лустрација и неговото спроведување (особено имајќи го предвид *amicus curiae* мислењето на Венецијанската комисија) во поглед на временските ограничувања, заштитата од политички, идеолошки или партиски причини што се користат како основи за лустрација; исклучување на лица што се на приватни или полуприватни позиции и посилна заштита на идентитетот на субјектите до конечната судска одлука).

2. Деполитизација на јавната администрација

А. Стриктно да се спроведува новата законска рамка, **Законот за административни службеници и Законот за вработени во јавниот сектор**, со целосно почитување на принципите на транспарентност, заслуга и правична застапеност.

Б. Политиките за вработување треба да ги следат принципите на транспарентност, заслуга и правична застапеност во јавната служба преку отворени постапки. Не треба да има понатамошни вработувања без почитување на правилата.

В. Да се стави мораториум на **Законот за трансформација на привремени вработувања во постојани вработувања** сè додека принципот на заслуга не почне целосно да се применува во процесот на трансформација.

Г. Да се дадат бројки за сите вработени јавни службеници во сите владини министерства, агенции и други тела, поделени по сектори.

3. Изборна реформа

А. Да се заврши изборната реформа во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР и на Венецијанската комисија, вклучително и да се зголеми опсегот и можностите да се поднесуваат приговори и жалби, да се обезбеди доволна раздвоеност помеѓу државата и политичките партии и да се обезбеди обединет пристап на изборните тела на сите нивоа.

Б. Да се направи ревизија на Избирачкиот список во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР, да се оцени точноста и комплетноста на податоците за гласачите, особено во однос на можни двојни гласачи, гласачи регистрирани одделно со податоци од лична карта и податоци од пасош и адреси со голем број регистрирани гласачи. Да се идентификуваат области за можно подобрување во точноста на податоците за гласачите. Да се ревидира и соодветно подобри точноста на избирачкиот список.

4. Спроведување на препораките на Анкетната комисија за настаните од 24 декември

- да се спроведат препораките на Анкетната комисија од 2013 година за подобро функционирање на Собранието и распоредувањето на неговата работа.

5. Медиуми: Слобода на изразување

А. Јавен радиодифузен сервис

- да се обезбедат видливи докази за тековните реформи во јавниот радиодифузен сервис во поглед на политиката на работење, организацијата, едукацијата и уредништвото, што се насочени кон зафаќање со критиките што се редовно искажувани во минатото во врска со недостигот на политичка независност, недостигот на балансирано известување, како и обезбедувањето информативна, висококвалитетна содржина.

Б. Владино рекламирање

- да се воспостават строги правила за владино рекламирање засновани на транспарентни, објективни и недискриминаторски критериуми;

- да се обезбеди целосна транспарентност на владиното рекламирање (не само во поглед на трошењето на јавните финансии, туку и во поглед на примателите и содржините);

- да се развие механизам за неплатени објави на јавниот сервис кои се навистина од јавен интерес;

В. Пристап до информации

- да се адресираат главните пречки со кои се соочуваат новинарите при добивањето јавни информации (на пр. неуспехот на релевантни тела да одговорат на многу барања за информации, неоправданото прекумерно користење на категоријата „доверливо“ за документи што не се од таква природа).

Г. Клевета

- Намалување на бројот случаи на клевета што стигнуваат во судовите што треба да се постигне преку:

- ревидирање на законодавството за да се отстранат случаите од типот „чест“, „достоинство“ и „навреда“, што се покренуваат огласно законската дефиниција на навреда, а се надвор од опфатот на навреда во смисла на член 10 од ЕКЧП;

- ревидирање на процедуралните правила со цел исклучување на мали случаи, а наместо тоа зголемување на примената на медијацијата за решавање на истите;

- поддршка и промоција на поголемо користење на саморегулацијата како алтернатива за судско постапување;

- гарантирање и спроведување, на политичко ниво, на практикувањето соодветно самоограничување од страна на политичарите и јавните функционери **за да не се покренува постапка за клевета**, во согласност со принципите на ЕСЧП.